

Anna Soveri

PsT, dosentti, akatemiaturkija, kliininen laitos, Turun yliopisto

Satu Karmavalo

Uhma ja heikko luottamus lääkäreihin yhteydessä rokote-kriittisyyteen ja vaihtoehtohoitojen käyttämiseen

Rokottaminen on turvallinen, tehokas, ja edullinen keino suojata yksilöä ja väestöä tartuntataudeilta. Siitä huolimatta monet ihmiset epäröivät rokotepäätöksissään, ja pieni osa päättää lykätä rokotusta tai kieltäytyä rokotteesta (1). Rokote-epäröinti (englanniksi vaccine hesitancy) on maailmanlaajuinen uhka, koska se voi johtaa rokotekattavuuden laskuun ja sitä kautta epidemioiden lisääntymiseen (2). Siksi rokoteasentisiin ja rokotekäyttäytymiseen vaikuttavia tekijöitä on tutkittu paljon. Tutkimukset ovat osoittaneet, että myönteisimmin rokotuksiin suhtautuvat pitävät rokotteita turvallisinä, hyödyllisinä ja tehokkaina ja he myös luottavat rokotuksista päätöksiä tekeviin tahoihin (3,4). Sitä, mitkä tekijät ovat näiden asenteiden perustana, on sen sijaan tutkittu melko vähän. Rokotekriittisten asenteiden taustalla saattaa kuitenkin olla esimerkiksi tarve vastustaa sääntöjä ja suosituksia (5).

Turun yliopiston, Åbo Akademin, ja

University of Bristol -yliopiston yhteistutkimuksen tarkoituksena oli jatkaa tätä tutkimuslinjaa selvittämällä, ovatko rokote-epäröinti ja kielteiset asenteet rokotteita kohtaan tavallisempia sellaisilla henkilöillä, joilla on tapana vastustaa sääntöjä ja suosituksia ja joilla on heikompi luottamus lääkäreihin. Tutkimuksessa selvitettiin lisäksi, liittyykö sääntöjen vastustaminen ja epäluottamus lääkäreihin suurempaan todennäköisyyteen käyttää vaihtoehtohoitoja, toisin sanoen sellaisia hoi-

tomuotoja, jotka eivät sisälly tieteelliseen näyttöön perustuvan lääketieteen piiriin. Nämä tutkimuskysymykset perustuivat siihen ajatukseen, että sekä rokotteiden että

vaihtoehtohoitojen kohdalla uhma voi olla reaktio hoitosuosituksia tai koulu- lääketiedettä vastaan (6,7). Tutkimukseen osallistui 770 sähköiseen kyselyyn vastannutta suomalaista pienten lasten vanhempaa. Tuloksien analysoimiseen käytettiin rakenneyhtälömallinnusta.

Tutkimuksen tulokset osoittivat,

**7 % oli joskus kieltäytynyt lasten rokotteesta
40 % vanhemmista ilmoitti käyttäneensä vähintään yhtä vaihtoehtohoitoa.**

iStockPhoto

että vaikka lähes kaikki pitivät lasten rokotteita turvallisina ja tehokkaina, suurin piirtein 25 % vanhemmista oli joskus epäröinyt päätöksessään ottaa lapselleen/lapsilleen rokote ja noin 7 % oli joskus kieltäytynyt lasten rokotteesta. Influenssarokotuksen oli edellisellä influenssakaudella ottanut noin puolet vanhemmista. Melkein 30 % oli täysin tai jonkin verran eri mieltä siitä, että influenssarokotteet ovat turvallisia ja tehokkaita. Lähes kaikilla vanhemmillä oli hyvä tai melko hyvä luottamus lääkäreihin. Vajaat 40 % vanhemmista ilmoitti käyttäneensä vähintään yhtä vaihtoehtoista hoitoa kuluneen vuoden aikana terveyden ylläpitämiseen tai sairauden hoitoon.

Tutkimuksen tulokset osoittivat myös, että niillä vanhemmilla, joilla on tapana vastustaa sääntöjä ja suosituksia, on heikompi luottamus lääkäreihin ja sitä kautta suurempi todennäköisyys suhtautua kriittisesti rokotteisiin tai jopa lykätä rokotusta tai kieltäytyä rokotteesta. Vahvempi uhma ja hei-

kompi luottamus lääkäreihin oli myös tavallisempaa vanhemmilla, jotka käyttävät vaihtoehtohoitoja. Tutkimuksen tulokset olivat linjassa aikaisempien tutkimuksien kanssa (4,5).

Yhteenvetona voidaan todeta, että uhma ja heikompi luottamus lääkäreihin näyttäisivät olevan yhteydessä sellaisiin asenteisiin ja käyttäytymiseen, jotka ovat ristiriidassa koululääketehteen ja tieteelliseen näyttöön perustuvien hoitosuosituksen kanssa.

Lue artikkeli: <https://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0236527#sec018>

VaccAtt – Research project on Vaccine Attitudes: www.vaccineattitudes.fi/

Tutkimukseen osallistuneet vanhemmat ovat mukana Turun yliopiston FinnBrain-hankkeessa (www.finnbrain.fi).

Kirjallisuutta

1. Karlsson LC, Lewandowsky S, Antfolk J, Salo P, Lindfelt M, Oksanen T, et al. The association between vaccination confidence, vaccination behavior, and willingness to recommend vaccines among Finnish healthcare workers. *PLoS One*. 2019;14(10).
2. Ten threats to global health in 2019. [cited 2020 Oct 21]. Available from: <https://www.who.int/news-room/spotlight/ten-threats-to-global-health-in-2019>
3. MacDonald NE, Eskola J, Liang X, Chaudhuri M, Dube E, Gellin B, et al. Vaccine hesitancy: Definition, scope and determinants. *Vaccine*. 2015; 14;33(34):4161–4.
4. Betsch C, Schmid P, Heinemeier D, Korn L, Holtmann C, Böhm R. Beyond confidence: Development of a measure assessing the 5C psychological antecedents of vaccination. *PLoS One*. 2018, 13(12).
5. Hornsey MJ, Harris EA, Fielding KS. The psychological roots of anti-vaccination attitudes: A 24-nation investigation. *Health Psychol*. 2018, 37(4):307–15.
6. Browne M, Thomson P, Rockloff MJ, Pennycook G. Going against the herd: Psychological and cultural factors underlying the “vaccination confidence gap.” *PLoS One*. 2015, 10(9).
7. Bryden GM, Browne M, Rockloff M, Unsworth C. Anti-vaccination and pro-CAM attitudes both reflect magical beliefs about health. *Vaccine*. 2018, 21;36(9):1227–34.